

охорони навколишнього природного середовища, що дозволяє планувати напрями боротьби з забрудненням природного середовища, раціоналізації природокористування, удосконалення виробництва для мінімізації небажаних екологічних наслідків. Екологічні прогнози дозволяють передбачати очікувані впливи на навколишнє середовище, врахування яких є передумовою розробки дієвої системи превентивних заходів.

Література:

1. Богобоящий В.В., Чурбанов К.Р., Палій П.Б., Шмандій В.М. Принципи моделювання та прогнозування в екології: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
2. Ковальчук П.І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища: навчальний посібник. Київ: ІВЦ "Вид-во "Політехніка", 2005. 152 с.
3. Моделювання та прогнозування стану довкілля: підручник / В.І. Лаврик, В.М. Боголюбов, Л.М. Полетаєва та ін. К.: ВЦ «Академія», 2010. 400 с.
4. Пасічник Т.В. Моделювання та прогнозування стану довкілля: навчальний посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2016. 200 С.

Кислова Л.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри загального менеджменту
навчально-наукового інституту управління
Маріупольського державного університету

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАГРОЗАМ

Екологічні кризи та надзвичайні ситуації виникають унаслідок стихійних лих, природних та техногенних катастроф, неадекватного впливу людини на навколишнє середовище, тваринний та рослинний світ та неприйняття своєчасних заходів щодо їх захисту. Характерно погіршення виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної (бактеріологічної), сейсмічної та гідрометеорологічної обстановки, виникнення епіфітотій, епізоотій, епідемій.

У сучасному світі, з його індустріальними технологіями, що бурхливо розвиваються, гостро стоїть питання збереження навколишнього середовища. Забруднення вод, надр та атмосфери стало важливою проблемою в соціальних системах, тому що тепер очікують, що підприємства принаймні опікуватимуться довкіллям. Шкода, яка завдається нами навколишньому середовищу, а також недбале ставлення до самої природи і техніки, що забезпечує нас усіма тими благами, які ми маємо на сьогоднішній день, була накопичена за останні роки споживчого ставлення до навколишнього середовища до такого стану, що зараз починає проявлятися у всіх сферах нашої життєдіяльності у вигляді аварій та катастроф. Техногенні катастрофи завдають великої шкоди екологічній обстановці та людям, які безпосередньо знаходяться поблизу небезпечних об'єктів, також вони мають, звичайно ж, і економічну сторону. Йдеться не лише про глобальні проблеми, а й про проблеми окремих підприємств, які впливають на навколишнє середовище в цілому. Але також життєво необхідно, щоб питання збереження природи не гальмувало розвиток технічного прогресу. Регулятором такого балансу може бути екологічний менеджмент для підприємства. Суть екологічного менеджменту полягає в управлінні діяльності людства таким чином, щоб якнайменше завдавати шкоди навколишньому середовищу і не привести людство до екологічної катастрофи. Ним різною мірою займаються як суб'єкти господарської діяльності, і у масштабах всієї держави відповідні органи, зокрема і держава. Крім того, в екологічний менеджмент включені різні урядові та неурядові організації, які діють на міжнародній арені.

Екологічний менеджмент – це управління процесами, результати яких безпосередньо впливають на навколишнє середовище з метою запобігти заподіянням їй шкоди та усунути

завдані збитки, протидіяти екологічним загрозам та кризам.

Під екологічними кризами в літературі з антикризового управління розуміються кризи, викликані стихійними природними явищами (землетрусами, ураганами, пожежами, повенями) та результатами життєдіяльності людини. Але це не зовсім точно. Крім вищевказаної категорії, до екологічних криз необхідно відносити і техногенні (викликані забрудненням навколишнього середовища в результаті господарської діяльності різного масштабу), і ресурсні (обумовлені виснаженням доступних природних ресурсів), а також природоохоронні (пов'язані з порушенням вимог екологічних нормативно-правових документів та перевищенням допустимого впливу на навколишнє середовище). Кожна з перелічених вище категорій екологічної кризи має пряме відношення до можливості виникнення економічної кризи для будь-якого підприємства.

Це посилюється низьким рівнем мотивації для раціонального використання природних ресурсів суб'єктами господарювання, що виникає через використання адміністративних методів управління в економічній діяльності, існування негативного ставлення суспільства до екології, недостатню систему безперервної екологічної освіти і т.п. Все це може посилювати і без того складну екологічну ситуацію на регіональному та місцевому рівнях.

Для всіх видів підприємств без винятку існує певна система платежів за використання та забруднення навколишнього середовища. 17 квітня 2020 року Набрав чинності Закон України від 13 квітня 2020 року № 556-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою збереження довкілля щодо посилення відповідальності за дії, спрямовані на забруднення атмосферного повітря та знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» [1]. Він удосконалює порядок притягнення до відповідальності за знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, забруднення атмосферного повітря, порушення вимог пожежної безпеки в лісах та самовільне випалювання сухої рослинності або її залишків. Відповідно до статті 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Стаття 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлює, що кожний громадянин України має право на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище. Стаття 12 цього ж Закону визначає обов'язок кожного берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища та не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів. Відповідно до статті 16 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» визначено, що шкідливі впливи на атмосферне повітря, для яких не встановлено відповідних нормативів екологічної безпеки, забороняються.

Для забезпечення екологічної безпеки, створення сприятливого середовища життєдіяльності, запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та довкілля здійснюється регулювання викидів найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин (ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря») [2]. До найбільш поширених забруднюючих речовин належать: оксиди азоту, свинець та його сполуки, формальдегід та інші. А до небезпечних забруднюючих речовин — метали та їх сполуки; органічні аміни; хлор, бром та їх сполуки; фреони тощо. Перелік забруднюючих речовин переглядається Кабінетом Міністрів України не менше одного разу на п'ять років за пропозицією спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища і спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я [3].

Екологічна криза в країні стала важливою загрозою на сучасному етапі розвитку її регіонів. Вона об'єктивно змушує регіональну державну антикризову політику зосередитися на безпеці техногенно-промислових об'єктів, на нейтралізації та зменшенні загроз, пов'язаних з екологічною ситуацією в країні. Так, для подолання цих негативних чинників у Донецькому регіоні використовують державні комплексні цільові програми (ДКЦП). Саме вони є особливістю механізму реалізації державної регіональної політики в регіоні.

Управління у сфері охорони навколишнього природного середовища через ДКЦП можна

поділити на наступні напрями за певною класифікаційною ознакою:

- програми, що регулюють суспільні відносини саме в екологічній сфері;
- програми, які регулюють широке коло економічних, соціальних та інших відносин, але мають певний вплив на навколишнє середовище.

Реалізація ДКЦП вимагає виконання певного комплексу робіт (заходів), пов'язаних з здійсненням певних функцій менеджменту. Всі ДКЦП, незалежно від її складності, обсягу фінансування і масштабу робіт, мають етапи, фази. Основною складовою організаційно-економічного механізму реалізації завдань кожної ДКЦП є механізм державних замовлень через укладання договорів та угод. Для створення програм розробляються основні документи, що визначають економічні, правові та організаційні взаємовідносини між державним підрядником та виконавцем.

З метою оптимізації стану навколишнього природного середовища, покращення умов життєдіяльності населення, встановлення екологічної рівноваги та забезпечення екологічної безпеки регіону на території Донецької області станом на 2021 рік впроваджено регіональні природоохоронні програми.

Так, наприклад, головною ціллю Програми «Чисте повітря Донеччини 2018 – 2020 та прогноз до 2030 року» [4], є збереження сприятливого стану атмосферного повітря області, його поліпшення та відновлення, запобігання та зниження рівня забруднення і впливу на нього хімічних сполук, фізичних і біологічних чинників. В свою чергу, Регіональна цільова програма щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018-2022 роки [5], дозволить провести аналіз сучасного стану водних об'єктів та основних джерел їх забруднення, визначити напрями і заходи її реалізації до 2022 року та джерела їх фінансування. Ця програма розроблена з метою забезпечення захисту громадян, населених пунктів від шкідливої дії вод, а також підтримання стабільності русел річок. Також ця Програма дозволить провести аналіз сучасного стану водних об'єктів та основних джерел їх забруднення, визначити напрями і заходи її реалізації на 2018-2022 роки та джерела їх фінансування. З метою формування єдиної просторової мережі територій з природним або частково зміненим станом ландшафту на території Донецької області, підвищення природно-ресурсного потенціалу, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, стабілізації екологічної рівноваги, підвищення продуктивності екосистем, а також інтеграції країни до міжнародної спільноти у 2019 році Департаментом екології та природних ресурсів розроблено Регіональну програму формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019 – 2022 роки [6]. Реалізація регіональних програм у сфері поводження с побутовими та промисловими відходами в Донецькому регіоні дозволить зменшити шкідливий вплив промислових відходів на навколишнє природне середовище, запровадити найкращі доступні технології для повторного використання, перероблення та утилізації промислових відходів та якісно змінити сферу управління відходами відповідно до найкращих природоохоронних практик.

Таким чином, антикризове управління та регулювання набувають все більшого значення в екологічному менеджменті та стають основними засобами протидії екологічним загрозам. Поруч із антикризовою політикою виникає потреба у оцінці ризиків та загроз, тому що це дає змогу повною мірою передбачити всі найгірші наслідки для підприємства. Тому на сьогоднішній день необхідним стає поглиблене вивчення екологічних ризиків для підприємств як потенційної загрози виникнення кризи.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою збереження довкілля щодо посилення відповідальності за дії, спрямовані на забруднення атмосферного повітря та знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, 2020, № 19, ст.128 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-20#Text>

2. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 50, ст.678 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>

3. Шкідливі викиди в атмосферне повітря. Відповідальність за порушення законодавства у галузі охорони атмосферного повітря [Електронний ресурс] // «WikiLegalAid» довідково-інформаційна платформа правових консультацій. – Режим доступу: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>

4. Програма «Чисте повітря Донеччини 2018 – 2020 та прогноз до 2030 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/bleoq>

5. Регіональна цільова програма щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018-2022 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/bldnd>

6. Регіональна програма формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019 – 2022 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/bldmz>

Клоков Є. О.,

здобувач I курсу ОС Бакалавр

Спеціальності 101 Екологія

Маріупольський державний університет

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІН КЛІМАТУ

Згідно з висновками міждержавної групи експертів щодо зміни клімату, людська діяльність має вирішальний вплив на глобальне потепління, яке спостерігається у багатьох країнах, включаючи Україну з середини ХХ століття. Для уникнення негативних наслідків зміни клімату необхідно здійснити зменшення викидів парникових газів на такий рівень, що забезпечить утримання глобального потепління в межах 2°C. Отже, для запобігання негативним наслідкам зміни клімату необхідно зосередити зусилля на зменшенні викидів парникових газів у відповідних масштабах [1, 2].

Зміна клімату становить серйозну загрозу для усталеного розвитку України через високий рівень вуглецевого викиду, збільшення екстремальних погодних явищ і пов'язаних з ними ризиків для населення, екосистем і різних секторів економіки, які очікуються зростання наблизеним майбутнім. Україна, як учасниця Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу, має зобов'язання виконувати міжнародні домовленості, що випливають з цих угод. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкрило нові можливості для реформування та встановлення нових стандартів у різних сферах суспільного життя, включаючи охорону довкілля. Угода визначає співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища в Розділі V "Економічне та галузеве співробітництво", Глава 6 "Навколишнє природне середовище". З огляду на цю Угоду, важливість адаптації до змін клімату в Україні стає особливо актуальною, оскільки стаття 365 передбачає співробітництво між сторонами щодо розвитку та реалізації політики з питань зміни клімату [3,4].

У зусиллях протидіяти загрозам зміни клімату, важливим завданням є підвищення здатності адаптуватися до негативних впливів зміни клімату та підтримка стійкості до зміни клімату шляхом зменшення викидів парникових газів, що має на меті запобігти за грозам для сільськогосподарського сектору. Що стосується України, в останні роки спостерігається збільшення екстремальних погодних умов, які раніше не були типовими для клімату країни. Це збільшення частоти та інтенсивності екстремальних погодних явищ в Україні останнім десятиліттям пов'язане зі зміною клімату.

Зміни клімату можуть мати негативний вплив на здоров'я населення, зокрема збільшувати ризик теплових ударів та погіршувати стан здоров'я мешканців міст через забруднення повітря та зміни в озоновому шарі. Також, ці зміни можуть сприяти зростанню